

Psychológia výchovy

PSYCHOLÓGIA

Otázky na zamyslenie:

Čo je to výchova?

Čo si predstavujete pod pojmom výchova?

Rodič-dieťa – kto koho vychováva?

Cielavedomá a zámerná, alebo nezámerná a náhodná?

Výchova – bežné chápanie

Zámerné, cieľavedomé pôsobenie rodičov, učiteľov, vychovávateľov na deti a mládež

Smerovanie k určitému cieľu

Používanie istých metód a výchovných prostriedkov, založených na tradíciách, skúsenostiach a prípadne aj vedeckých poznatkoch

Tradičné chápanie – jednosmerné pôsobenie dospelého na dieťa

Súčasnú chápanie výchovy

Dospelý a dieťa –
obojstranný vzťah

Výchova = vzájomné
pôsobenie
vychovávajúcich a
vychovávaných –
vzájomná interakcia a
komunikácia

Vychovávaní
ovplyvňujú aj sami
seba, autoreguláciou,
sebadetermináciou a
sabavýchovou

Pôsobenie dieťaťa na rodiča

- ▶ Retroaktívna socializácia
- ▶ Bilaterárna/integračná socializácia
- ▶ Novorodenec pôsobí na rodičov – úsmevom, pohľadom, plačom
- ▶ Metódy pôsobenia detí na rodičov?

.....

Metódy pôsobenia detí na rodičov:

- ▶ Logické argumenty
- ▶ Vyjednávanie
- ▶ Výčitky
- ▶ Opozícia
- ▶ Požadovanie
- ▶ Negativizmus
- ▶ Ignorovanie rodičovských noriem a požiadavkov
- ▶ Trestanie rodičov – krik, dráždenie, kradnutie, klamanie, rezignáciou
- ▶ lichotením

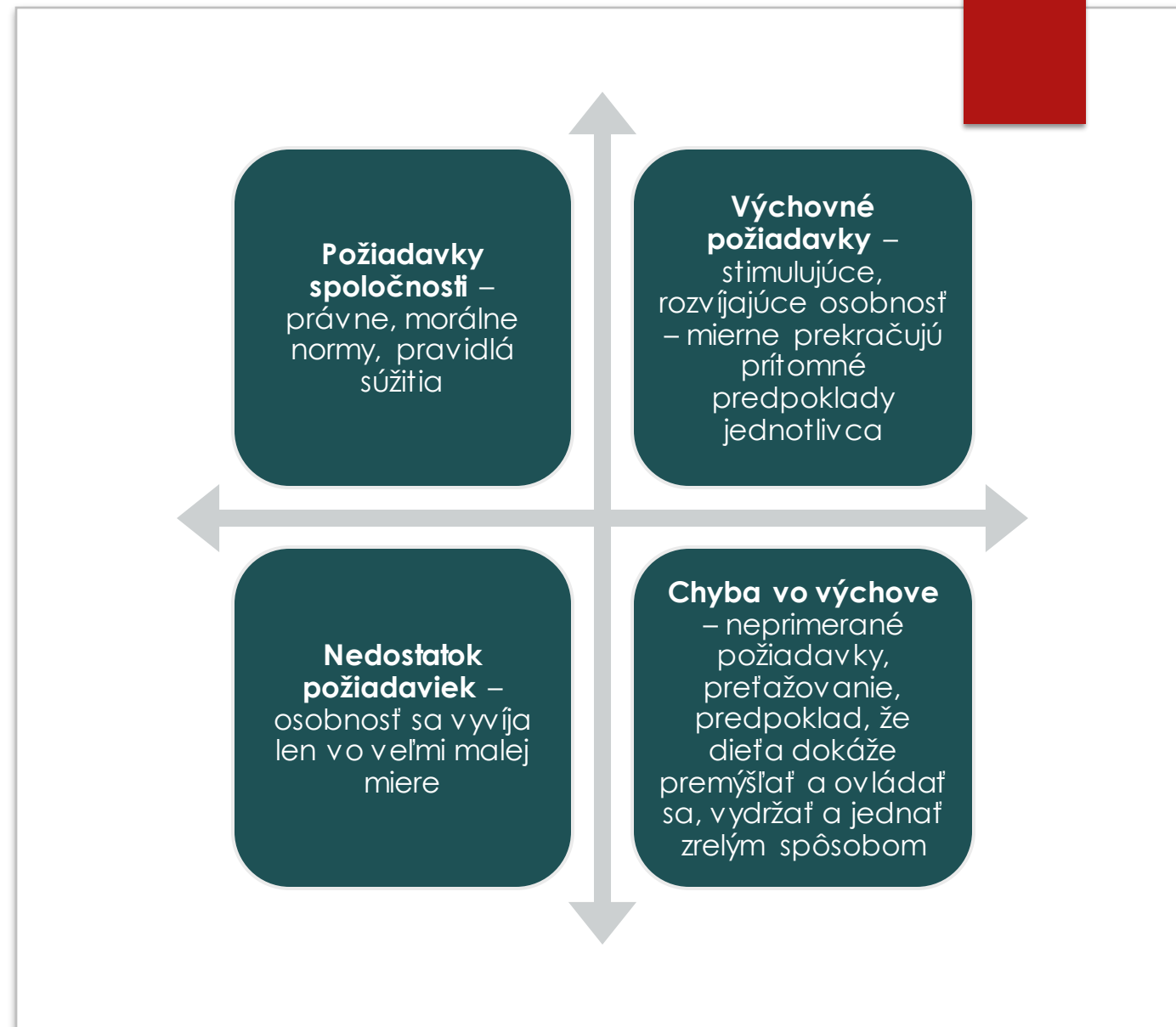

- ▶ Ako vychovávať, aké metódy / prostriedky použiť, aby nedochádzalo ku kritickým javom (trestných činov mladistvých, násilia, vandalizmu, šikanovania, psychiatrických ochorení, sebvražď, závislostí na alkohole/drogách)

Kladenie požiadaviek

Požiadavka a emočný vzťah

Dobrý vzťah dieťa-
dospelý –
požiadavky skôr
akcieptuje

Ak je
vychovávateľ
nesympatický –
odmieta
požiadavky

Kontrola požiadaviek

Nekontrolovanie
požiadaviek –
neberú sa vážne
= nedôsledná
výchova

The diagram consists of two circles connected by a triangle. The left circle is orange and contains text about uncontrolled requirements. The right circle is yellow and contains text about control methods. A red vertical bar is located in the top right corner of the slide.

Spôsob kontroly
– neverbalita,
emočný prejav

Odmeny a tresty

Odmena – pochvala, úsmev, kladné hodnotenie/ darček/ umožnenie činnosti- zážitku, zaujímavá spoločná činnosť

Trest – fyzické tresty/ psychické trestanie (negatívne emócie, kričanie, vyhrážanie, mračenie) / potrestanie zákazom obľúbenej činnosti / donútenie k neobľúbenej činnosti (upratovanie a pod.)

Výchova založená viac na odmenách má lepšie výsledky ako výchova založená prevažne na trestoch!

Odmena

1

Motivuje k učeniu (aj sociálnemu učeniu)

2

Nadmerné používanie materiálnych odmien narušuje vývin dieťaťa

3

Odmena pôsobí silnejšie, ak je používaná občas a nie po každom výkone (experiment s prerušovaným posilňovaním)

trest

1 dieťa – náprava správania

2 dieťa – poslušnosť navonok so skrytým nesúhlasom

3 dieťa – reaguje negativisticky s neprimeraným správaním

4 dieťa – upadá do depresie, stráca kladné morálne sebahodnotenie

Ktorá forma trestania je najvhodnejšia?

Metóda prirodzených následkov/logických dôsledkov

Po nevhodnom správaní nasleduje niečo, čo dieťa chápe ako prirodzený dôsledok jeho správania/činu a nie ako prejav ľubovôle vychovávateľa

Pomáha dieťaťu pochopiť, čo urobilo a aký dosah má jeho správanie

Alfred Adler

Podstata výchovy je v spolupráci
a nie povolnosti

Spolupráca sa nevytvorí bez
akceptovania zodpovednosti

Ľudské správanie je účelové

Správanie je výsledkom našej
neosobnej interpretácie životných
skúseností

Podstata ľudskej motivácie –
potreba patriť

Adler – ciele chybného správania sa

Chybné správanie je predpokladom chybného detského predpokladu o spôsobe akým si môže nájsť Miesto a získať postavenie

1. snaha získať pozornosť

2. Zápas o moc

3. pomsta

4. používanie neschopnosti ako v ýhovorky

Ako porozumieť dieťaťu

01

pozorovanie – zistiť, aký cieľ sa snaží dieťa dosiahnuť

02

ak si nie sme istí, je potrebné
diagnózu overiť
korektívnou spätnou väzbou

03

sledovanie vlastných
emocionálnych
reakcií/impulzov – ak správanie
oťažuje – dieťa chce pozornosť,
ak správanie hnevá, provokuje,
dieťa bojuje o moc, ak sa učiteľ
cíti hlboko zranený (pomsta) a
ak cíti zúfalstvo – potom robí,
čo dieťa od neho chce, vzdá
sa a nechá ho tak

Povzbudzovanie

Vyžaduje
priateľský
postoj

Potrebné,
ak dieťa
zlyháva

Logické dôsledky

Vyjadrujú realitu sociálneho poriadku, a nie osoby, zatiaľ čo trest vyjadruje silu osobnej autority

Vzťahujú sa logicky na správanie, tresty zriedkakedy

Neobsahuje žiaden prvok morálneho úsudku, trest ho obsahuje vždy

Týkajú sa toho, čo sa stalo teraz, tresty toho čo sa stalo v minulosti

Keď sa dovoľávame dôsledkov, používame priateľský tón, pri treste používame hnev

Podmienky použitia Log. Dôsledkov

1. poskytnutie možnosti
vybrať si – bude sa
správať normálne, alebo
bude pokračovať v
nevhodnom správaní – to
nesie so sebou dôsledky

2. pochopenie cieľov
dieťaťa – ak deti chcú
moc, či odplatu je
vhodnejšie ponechať
deti na prirodzené
dôsledky

3. nebezpečná situácia –
zastaviť konanie dieťaťa,
neskôr sa opýtať, či už
zvládne situáciu a
umožniť mu sa vrátiť

Nie sú možné použiť v
každej chvíli

Pedagogickopsychologické zásady výchovného pôsobenia

zásada premeny
vonkajšieho vplyvu
na vnútorné motívy,

zásada aktívneho
spolupôsobenia
žiaka s výchovným
pôsobením
pedagóga,

zásada stupňovania
účinku výchovného
pôsobenia
spoločenským
pôsobením,

zásada konkrétnosti
výchovného
pôsobenia,

zásada stupňovania
účinku výchovného
pôsobenia
osobnosťou
pedagóga.

Zásada premeny vonkajšieho vplyvu na vnútorné motívy žiacov

najvyššia a najželateľnejšia
forma reakcie žiakov - ak žiak
na základe svojich vnútorných
pohnútok a presvedčení koná v
súlade s výchovným vplyvom

výchovné pôsobenie sa musí
opierať o vyvíjajúcu sa a
uvedomelú aktivitu
vychovávaného

Premena vonkajších vplyvov na vnútorné podmienky

- ▶ Každá úloha, výchovná požiadavka na žiaka sa stáva hybnou silou jeho činnosti iba vtedy, keď ich žiak prijal, keď sa uvedomenie nevyhnutnosti splniť ich mení na jeho vôľu.
- ▶ nevyhnutný individuálny prístup pedagóga ku každému žiakovi

Zásada aktívneho spolupôsobenia žiaka s výchovným pôsobením pedagóga

Každé výchovné pôsobenie bude naozaj úspešné len vtedy, ak vyvolá u dieťaťa aktívne spolupôsobenie, aktívnu súčinnosť

U malých detí je možná aj automatizácia, stereotypné formy správania

Zásada
stupňovania
účinku
výchovného
pôsobenia
spoločenským
pôsobením

Výchovné pôsobenie je v podstate pôsobením spoločenským, lebo spoločnosť výchovou pôsobí na svojich členov, predovšetkým na deti a dorastajúcu generáciu

---

ak je spoločenské pôsobenie v protiklade s výchovnými cieľmi rodičov je oslabovaná účinnosť výchovného pôsobenia školy a to môže viesť k nezdravému vývinu osobnosti žiaka.

Zásada konkrétnosti výchovného pôsobenia

Každé výchovné pôsobenie má rešpektovať konkrétneho žiaka

Zmena výchovnej situácie v ťžaduje od pedagógov pružne a pohotovo meniť spôsoby výchovného pôsobenia.

Je potrebné rátať s:

- vekovými osobitosťami žiakov ,

- momentálnou situáciou v žiackom kolektíve,

- individuálnymi osobitosťami každého žiaka

Zásada stupňovaného účinku výchovného pôsobenia s celou jeho osobnosťou

- ▶ Pedagóg sa nemôže správať inak, než ako vyžaduje od svojich žiakov
- ▶ Pedagóg je pred žiakom reprezentantom spoločnosti a môže úspešne pôsobiť na svojich žiakov len vtedy, ak je sám riadnym občanom.
- ▶ Ak má pedagóg úspešne výchovne pôsobiť na žiakov, musí byť pre nich autoritou.

Metódy výchovy

metóda požiadaviek:
požiadavky na
správanie sa písomne
formulujú /školský
poriadok ,odmeny
tresty/

metóda
presvedčania: slovné
pôsobenie na
žiaka/prezentácia
dôkazov/

metóda zážitku:
poskytujú žiakom nové
zážitky, skúsenosti

metóda
povzbudzovania:
motivačná metóda,
vyslovenie dôvery
žiakovi

metóda pozitívneho
príkladu: žiak má
tendenciu opakovať
správanie svojho vzoru

metóda objasňovania:
vysvetľovanie ,žiak si
utvorí určitý názor

metóda názornej
ukážky: demonštrácia
daného spôsobu
správania

metódy hodnotenia:
žiaci hodnotia
jednotlivé prejavy
správania

Metódy výchovného pôsobenia

*slovné (objasňovanie,
presvedčovanie,
vsugerovanie);*

*prevažne názorné
(príkladovanie)*

*prevažne činnostno-praktické
(cvičenie).*

Metóda objasňovania

Je taká metóda výchovného pôsobenia, ktorej dôsledkom je vznik novej kvality v podobe názoru, vyplývajúceho zo získaných vedomostí

Faktický argument je dôkaz, pre ktorý je príznačná vecnosť, objektívnosť a skutočnosť.

Metóda presvedčovania (perzuázia)

- ▶ taká metóda, pri ktorej sa subjekt vplyvom presvedčovateľa dobrovoľne, zainteresovane a zúčastnene ubezpečuje o zdôvodnenosti nejakého stanoviska.
- ▶ uplatňujú ovplyvňovacie spôsoby i postupy
- ▶ prezentovanie dôkazov – ktorý požiť a kedy
- ▶ účinnosti argumentov – najpresvedčivejšie na koniec
- ▶ integratívne presvedčovanie - spôsoby a postupy vhodného formulovania, uplatňovania a kladenia otázok v presvedčovacom procese

sugescia

Uplatňovaná výnimočne a ojedinele, nikdy nie samostatne

psychické pôsobenie, ktoré sa uskutočňuje pomocou reči a nerečových prostriedkov a vyznačuje sa zníženou argumentáciou

Sugestor v zmysle svojich cieľov „vovádza“ do psychiky sugescenta určité „ustanovky“, zamerania, ktoré sa sústreďujú na zmenu psychickej činnosti

Prijíma sa pri zníženom stupni uvedomenosti a kritickosti

Prijatá sugescia potom reguluje a stimuluje jeho fyzickú aktivitu - automatizácia

Pygmalionský efekt

- ▶ Formovanie osobnosti dieťaťa vplyvom očakávania vychovávateľa
- ▶ Pygmalion – grécka báj – vytvoril sochu dievčaťa, ktorá pomocou Afrodity ožila
- ▶ B.G. Shaw – profesor filológie naučil jednoduché dievča kultivovanému vyjadrovaniu a správaniu, správal sa k nej ako k dáme a ona sa stala dámou
- ▶ Žiaci sa stávajú takými, akých ich učiteľ vidí
- ▶ V jednej štvrti vyšetrili žiakov IQ testami a náhodne učiteľom povedali, ktorí žiaci mali výborné výsledky – po 8 mesiacoch vyšetrili žiakov opäť – tí čo boli označení ako výborní – sa výrazne zlepšili v motivácii ale aj vo výsledku IQ testu

Metóda príkladovania

- ▶ metóda medzil'udského ovplyvňovania človeka človekom
- ▶ určitá činnosť jednej osoby navodzuje u druhej vnímajúcej osoby následné správanie
- ▶ 2 činitele: 1. nositeľa určitej vzorovej činnosti a 2. subjekt, ktorý je nejakou vzorovou činnosťou vnímaného človeka ovplyvnený
- ▶ Mediátor (sprostredkovateľ) – v medzil'udskom ovpl.
- ▶ exemplifikátor (príkladovateľ) vo výchovnom pôsobení

metóda výchovných cvičení

prostriedok - opakovanie

význam kolíše podľa toho, o aké cvičenie ide

navodzovanie takých situácií, ktoré by utvárali optimálny priestor pre konfrontačnú praktickú činnosť subjektu

Významným predpokladom je vhodná stimulácia subjektu (pomocou odmien a trestu)

Pedagogická komunikácia

- ▶ Je to špecifický prípad sociálnej komunikácie. Informácie sa vymieňajú a vzájomne na seba pôsobí učiteľ-žiak- skupina žiakov- školská trieda
- ▶ Zdieľajú sa informácie – kognitívne, afektívne, regulačné
- ▶ Verbálna, neverbálna
- ▶ Prejavuje sa v nej osobnosť učiteľa – pedagogický takt

Pedagogická komunikácia

Princíp kooperácie – spolupracuj s partnermi

Maximá kvantity – povedz dostatočne veľa, ale nehovor viac, než je nevyhnutné, nech je tvoje správa dostatočne informatívna, ale súčasne čo možno najúspornejšia.

Maximá kvality – neklam, nehovor nič, pre čo nemáš dostatok dôkazov.

Maximá relevancie – povedz to, čo je v daný moment dôležité a vhodné vzhľadom na tému, ciele, účastníkov.

Maximá spôsobu – vyjadruj sa jasne, zrozumiteľne, presne, jednoznačne.